

вищої освіти нового покоління: зб. тез доп. наук.-метод. конф., 12–13 трав. 2011 р., м. Дніпропетровськ. –Д.: Національний гірничий університет, 2011. – 198 с.

3. Закон України "Про освіту" від 23.03 1996 р. №100/96-ВР

4. Півняк Г.Г, Пілов П.І, Салов В.О., Письменкова Т.О. «Загальні вимоги до стандартів вищої освіти нового покоління» Проблеми розробки галузевих стандартів вищої освіти нового покоління: зб. тез доп. наук.-метод. конф., 12–13 трав. 2011 р., м. Дніпропетровськ. –Д.: Національний гірничий університет, 2011. – 198 с.

5. Проект Закону «Про вищу освіту» (нова редакція).

Ю.В. Чекушина, Ю.М. Чекушина
(Національний гірничий університет)

ВЗАЄМОДІЯ З ПРОБЛЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ

Постановка проблеми. Необхідність розглядання обраного питання обумовлена декількома чинниками, серед яких – взаємодія педагога та студентів в аудиторії, особливо під час лекції; необхідність запобігання або навіть уникнення конфліктів, виявлення конфліктогенів, психодіагностика та прогнозування навчальних конфліктів; психологія навчальної діяльності, точніше її покомпонентний аналіз – від мотиваційного компоненту до вікової динаміки; виявлення проблемних типів особистості, характерних особливостей їх поведінки і визначення можливих шляхів нейтралізації їх ймовірного впливу на слухацьку аудиторію.

Аналіз останніх досліджень. Питання в історіографії розроблено в чотирьох аспектах: соціологічному [2], психологічному [5], педагогічному [1; 3] та управлінському [4].

Цілі публікації. Автори даних тез намагаються не тільки з'ясувати причини негативного впливу типів проблемних студентів на всю аудиторію, але й визначити можливі форми реакції викладача. Адже викладач швидко усвідомлює, що всі студенти унікальні та неповторні, але кількість типових моделей їх поведінки в аудиторії обмежена.

Основна частина. Тип 1 – Назвемо його «Базіка». Говорить безперестанно. Найчастіше він є лідером у групі і домінує у будь-якій дискусії. Про що б не йшлося, цей студент стверджує, що має до цього відношення. При виявленні розмовного «тероризму» (вербальної агресії) студенти очікують, що викладач закличе балакуна до порядку. Причини такої поведінки знаходяться на поверхні. Це відсутність відчуття безпеки. Балакучий студент відчуває потребу ствердитися за будь-яку ціну. Він витрачає час на те, щоб продемонструвати свої знання і довести, що заслуговує на повагу (такий собі «всезнайко»). Іноді цей тип виявляє активність і очікує за це схвалення («ентузіаст-роботяга»). Найчастіше він просто бажає, щоб група вважала його дотепною, симпатичною людиною, яка заслуговує на увагу. Улюблені фрази, які використовує базіка: «Я все це знаю», «Я вважаю за необхідне сказати...», «Те, що я роблю завжди...», «Я...»

Реагувати на поведінку говоруна доведеться, цього не уникнути. По-перше, подякуйте або погодьтеся з ним. Звернувши увагу групи на себе, спрямуйте бесіду у потрібному напрямку. Наприклад: «Так, пане студент, ваша думка слухна. У кого ще є варіанти або пропозиція?» По-друге, перепитайте його, а потім спрямуйте запитання групі. Наприклад: «Одну хвилинку, ви сказали..., а як вважає хтось інший?» По-третє, поговоріть з ним після лекції і поясніть, що вам приємна його участь, але хотілося б також залучити до відповідей на запитання інших студентів. Нарешті, спрямуйте його енергію в інше русло. Можна просити його допомогти вам, коли ви використовуєте техніку. Прохайте занотувати запитання та ідеї всієї групи на фліп-чарт тощо.

Тип 2 – «Нігіліст». Це людина-негативіст, неконструктивний критик. Причини його постійного буркотіння та незадоволення криються у тому, що він має право розглядати речі саме такими, якими існують в його уяві, і що інші поділяють його переконання. Його настанова: «Чому я повинен вам вірити?» здатна повністю пригнітити ініціативу групи. Улюблені фрази буркотуна: «Проблема у тому, що...», «Добре, це все прекрасно, але...», «Але...» Реагувати на поведінку такого студента важко. Реакція набирає форми постійного контролю. По-перше, не вдавайтеся до довготривалості дискусії на його улюблену тему. Ви ризикуєте відхилитися від плану лекції. Дозвольте йому висловитися, пообіцяйте повернутися до обговорення його зауваження на практичному занятті, конференції, засіданні клубу тощо.

Тип 3 – «Фома невіруючий». Це варіант Нігіліста. Головна відмінність полягає в тому, що у Нігіліста одна або дві проблеми. Фома невіруючий настільки цинічний, що його скептицизм поширюється на все. Негативна настанова виявляється заразливою, викликає пригнічений стан психіки студентів. Така поведінка притаманна, як правило, старшокурсникам, які відчують сумніви щодо власних можливостей створити нові механізми, технології, підходи або процедури, і тому розглядають все це як загрозу своєму професіоналізму і навіть кар'єрі. Вони намагаються виявити зневажливе ставлення до всього нового. Улюблені фрази: «Це ніколи не запрацює...», «Ми пробували робити так раніше, та нічого з цього не вийшло». Реагувати на таку поведінку легко. По-перше, намагайтеся, щоб студент сприйняв ваші положення. По-друге, запропонуйте йому «відкласти» свої судження до кінця теми або навіть всього лекційного курсу, коли можна буде оцінити результати належним чином. По-третє, якщо Фома невіруючий відмовляється вірити у практичну або теоретичну цінність запрограмованих положень, попросіть його точно визначити, чому він так вважає, а потім намагайтеся спрямовувати його думку на те, що є один спосіб з'ясувати, хто правий, а хто неправий – це завершити тему.

Тип 4 – «Скоморох». Навкруги нього завжди жарти, сміх, посмішки. Але його вміння знаходити привід для жартів будь-де викликає роздратування. Інші студенти побоюються ставити запитання, а також відповідати на них, тому що не бажають надати привід для його жартів і навіть висміювання. Причина його поведінки продиктована одним – бути душею компанії, часткою групи, «своім

хлопцем». Улюблені фрази: «Це нагадує мені...», «Я колись знав таку людину...»

Стратегія контролю поведінки Скомороха полягає у формулі: профілактика краща за лікування. Як тільки він розпочне потішну історію, його не спинити. Тому, як тільки ви відчуваєте, що надали йому можливість для жартів, поясніть, що розважити групу можна під час перерви, і ви самі залюбки його послухаєте.

Тип 5 – «Конспіратор». Ця людина обговорює все, що почула від вас. Він шепоче, переписується, зачіпає інших, створює безладдя. Але найчастіше він обговорює власні проблеми з сусідами і необов'язково з тими, хто сидить поруч. Причина такої поведінки обумовлена бажанням не згуртувати навкруги себе людей, а прояснити деякі питання, перепитати оточуючих, якщо щось незрозуміло. Деякі конспіратори намагаються бути кураторами в групі, «затоками». Якщо запитати їх про некоректну поведінку, вони відповідають, що замість вас пояснюють тим, хто не розібрався. Реагувати на поведінку конспіратора не можна, не з'ясувавши теми бесіди. Тим більше, що конспіраторів в аудиторії може бути декілька. Якщо бесіда або дискусія не пов'язані з лекцією, є декілька варіантів вашого реагування:

– якщо вам здається, що обговорення на місцях підходить до кінця, проігноруйте його і працюйте за планом;

– припиніть лекцію і подивіться на конспіраторів так, щоб засоромити їх (вони ж вас відволікли). Якщо не подіє, витримайте паузу: найчастіше студенти самі запросять до порядку порушників;

– запитайте, чи не наважаться вони обговорити тему своєї бесіди з усіма присутніми. Краще навіть визнати важливість їх розмови і нагадати, що попереду перерва;

– використайте ім'я будь-якого Конспіратора, сформулюйте та спрямуйте до нього запитання за планом лекції. Наприклад, «Сергію, чи є ще спосіб, за допомогою якого ми можемо вирішити...?»

Висновки. Звісно, перелічені типи проблемних студентів є досить умовними. Але подібна типологізація тільки підкреслює головну мету дидактики вищої школи: залучити всіх студентів і кожного з них до плідної співпраці з викладачем. Взаємодія викладача зі студентами та порозуміння сприяють не тільки оптимізації учбового процесу, але й полегшують його управління.

Бібліографічні посилання:

1. Власова О. І. Педагогічна психологія: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – 400 с.
2. Крысько В. Г. Социальная психология: словарь-справочник. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 688 с.
3. Лекція: традиційні та інноваційні форми / Укладач: Ю. М. Чекушина. – Д.: РВК НГУ, 2005. – 44 с.
4. Ли Д. Практика групового тренінга. – СПб.: Питер, 2002. – 224 с. Пірен М. І. Конфліктологія: Підручник. – К.: МАУП, 2007. – 360 с.